

مقدمه (۱)

بخش نمایه سازی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران با مجموعه ای غنی از مدارک غیر کتابی شامل پایان نامه ها، طرحهای تحقیقاتی و گزارشها در زمینه پزشکی و علوم وابسته، بر آن شد تا برای تحلیل محتوای مدارک خود از ابزاری در تعیین کلید واژه ها استفاده نماید. ضمن مطالعه برای تسهیل در امر ذخیره و بازیابی اطلاعات و امکان استفاده از آن در سطح محلی، ملی، جهانی، و یکدستی در تحلیل محتوای مدارک از MeSH^۱ بعنوان یکی از معتبرترین ابزار اطلاعاتی پزشکی و زیست پزشکی استفاده نمود.

بطور کلی اصطلاحات MeSH تک واژه نیست بلکه از دو یا چند واژه تشکیل شده و در مواردی به صورت عبارت است که معادل یابی این چنین برابری در فرهنگها کمتر مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین این سعی شد در معادل یابی یا معادل سازی آنها از نظرات کارشناسان متخصص در رشته های مختلف پزشکی استفاده شود.

پایان نامه ها اولین گروه از مدارک نمایه سازی شده بر اساس پشتوانه اطلاعاتی بودند که مستندات موضوعی برای آنها تهیه شد. بدین معنی که برای هر پایان نامه از سه تا ده کلید واژه در نظر گرفته شد. برگردان و معادل یابی کلید واژه ها یا توصیفگرها در دستور کار بخش نمایه سازی قرار گرفت. پس از جمع آوری حدود ۴۰۰۰ مستند موضوعی، فهرستی از توصیفگرها و برابری آنها تهیه و به نظر تعدادی از اساتید و متخصصان علاقمند در رشته های مختلف پزشکی رسید.

نظرات دریافتی در کمیته واژه گزینی کتابخانه مرکزی^۲ مطرح و مناسبترین برابر فارسی برای هر توصیفگر انتخاب شد.^۳ بدین ترتیب اولین دستاورد بخش نمایه سازی کتابخانه مرکزی جهت نظرخواهی نهایی عرضه شد^۴ تا ضمن دریافت نظرات متخصصان فهرستی از توصیفگرها تهیه شود تا بتواند علاوه بر سازماندهی مدارک و منابع غیر کتابی کتابخانه مرکزی در موارد زیر نیز متمرکز باشد:

- تسهیل در امر نمایه سازی و فهرستنویسی منابع کتابی و غیر کتابی سایر کتابخانه های علوم پزشکی کشور^۵؛
- حفظ یکدستی موضوعی در تبادل اطلاعات کتابخانه های علوم پزشکی کشور،
- کمک به مترجمان و ویراستاران رشته های مختلف پزشکی در انتخاب معادل مناسب و روان تر،
- کمک به محققین جهت جایگزینی و معادل یابی واژه های بیگانه در تهیه مقاله و پایان نامه.

^۱ سر عنوان های موضوعی پزشکی (Medical Subject Headings)

^۲ کمیته واژه گزینی کتابخانه مرکزی پس از بررسی اظهار نظرهای متفاوت متخصصان در معادل یابی توصیفگرها یکی از موارد را برابر اصلی و موارد دیگر را ارجاع قرار داد.

^۳ اکثر توصیفگرها یا اصطلاحات بر اساس MeSH سال ۱۹۹۸ معادل یابی شده است، بنابراین این تعدادی از توصیفگرهای سالهای قبل یا بکلی حذف یا به توصیفگر دیگری تبدیل شده است، در این موارد از ارجاعات استفاده شده است.

^۴ در تیر ماه ۱۳۷۶ فهرست توصیفگرها به چهل و سه ارگان (فرهنگستانها، کلیه معاونت های پژوهشی دانشگاههای علوم پزشکی کشور) و اشخاص ذیصلاح ارسال شد. پس از گذشت یک سال از ارسال فهرست توصیفگرها هیچ گونه اظهار نظری دریافت نشد، تنها فرهنگستان زبان و ادب فارسی جلسه ای به این مهم اختصاص داد. به جهت اهمیت و دقت در ارائه کار حاضر علاوه بر بازنگری مجدد تهیه کنندگان آن، کل مجموعه مورد بررسی **دکتر جلال کوچمشکی** قرار گرفت.

^۵ کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران در سال ۱۳۷۴ جهت آگاهی از عملکرد سازماندهی مدارک غیر کتابی سایر کتابخانه های پزشکی کشور، پرسشنامه ای در ۱۷ سوال مطرح و به کلیه کتابخانه های مرکزی دانشگاههای علوم پزشکی و دانشکده هایی که دارای منابع غنی پزشکی و علوم وابسته بودند ارسال کرد. عمده ترین مشکل مطرح شده از طرف کتابداران، نبود الگوی واحد جهت ذخیره و بازیابی اطلاعات پزشکی و معادل یابی واژه های پزشکی بود.